

Олександр Ігнатуша,

*доктор історичних наук, професор кафедри історії України,
Запорізького національного університету*

СИСТЕМА МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА ОКРУЖНОМУ І РАЙОННОМУ РІВНЯХ (ДРУГА ПОЛОВИНА 20-Х РР. ХХ СТ.)

Проаналізовано окружний та районний рівні устрою Української Автокефальної православної церкви (УАПЦ) у другій половині 20-х рр. ХХ ст. Зміни устрою УАПЦ розглянуто у контексті церковного будівництва та суспільних змін.

Ключові слова: УАПЦ, устрій, канони, собор, рада, традиція, демократизм, централізм, еволюція.

Адміністративний устрій Української автокефальної православної церкви частіше привертав увагу науковців (О. Балягузова [1], І. Біланіч [3], А. Зінченко [12, с. 145–164; 13, с. 197–278], О. Ігнатуша [14], Л. Пилявець [23], І. Преловська [24]), порівняно з устроєм інших церков (Г. Білан [2], С. Жилюк [11], О. Ігнатуша [15–17], А. Киридон [18]), з огляду на її канонічне новаторство. Хоча спеціально його майже не досліджували. Особливо не вивченою лишається трансформація цього устрою на середніх – окружному та районному – рівнях організаційної структури, які зв'язували парафіяльну ланку церковного життя з вищими органами влади УАПЦ. Наявні публікації описують, переважно, початкову модель устрою, встановлену 1921 р., тоді як її подальше коригування, залежне від суспільних впливів, не обговорюється. З'ясування цього питання дасть змогу глибше пізнати характер еволюції церковних систем та сутність суспільних змін, складовою яких був релігійний фактор.

За наявності опублікованих та архівних джерел, якими є канони УАПЦ (1921 р.) [9; 19; 22], Статут УАПЦ (1926 р.) [25; 28, арк. 3], проекти реформування церковних соборів [21] і рад [20] (1927 р.) та матеріали II Всеукраїнського собору УАПЦ [10], на якому розглядалися згадані проекти, маємо цілком задовільні вихідні дані для проведення такого дослідження.

Вивчення цього сюжету забезпечене не тільки новими публікаціями джерел, відкриттям доступу до роботи з архівними документами, а й методологічним прогресом пострадянської історіографії.

З реформою державного адміністративно-територіального поділу УСРР 1923–1925 рр. (ліквідацією губерній, повітів, волостей) і переходом на триступеневу систему управління (центр–округ–район) УАПЦ також провела зміни в зовнішніх формах організації місцевих територіальних об'єднань. Згідно з її Статутом 1926 р. «органами керівництва місцевого значіння є відповідні Церковні Собори: Округові, Районові, Парахвіяльні; в міжсоборну добу постійними місцевими керівними органами є відповідні Ради: Округові, Районові, Парахвіяльні» [25, с. 3]. Звернемо увагу на заміну назви “зібрання” терміном “собор”, задля підсилення ідеї соборного устрою церкви. Подібну зміну було запропоновано ще на Великих Покровських

зборах 26 жовтня 1922 р. Тоді митрополит Василь Липківський пропонував уживати назву «собори» щодо волосних, повітових і крайових зібрань, «як виявлення найбільш повного і якби сказати одноразового голосу Церкви» [19, с. 254, 257].

Статут не визначав періодичності скликання окружних («округових» – за орфографією 20-х рр. XX ст.) соборів (п. 35), тоді як районний («районовий») собор планувалося скликати двічі на рік (п. 50). У цьому вбачаємо, швидше, недопрацьованість Статуту, аніж свідомий підхід. Як показала практика, встановлена Статутом періодичність роботи районних соборів виявилася перебільшеною.

Членами окружного церковного собору були: 1) всі єпископи округу; 2) члени окружної церковної ради (ОЦР); 3) два представники ВПЦР і 4) по три представники від парафій і по одному – від кожної районної церковної ради (РЦР) (п. 36) [25, с. 10]. Прагнення лідерів УАПЦ забезпечити суттєве переважання мирян над духовенством на соборах не завжди реалізовувалося. У роботі Коростенського окружного собору УАПЦ, що відбувся 15 жовтня 1926 р., взяли участь 23 делегати з вирішальним і 50 з дорадчим голосом. Причому майже половина з двадцяти трьох були духовними особами, а саме: 1 архиерей та 10 священників [5, арк. 138, 140 зв.]. Ця ситуація наближалася до граничної в розумінні прихильників народоправства. На окружний церковний з'їзд Прилуччини 26–27 червня 1927 р. прибули 1 єпископ, 14 священників, 1 дякон і 15 мирян [30, арк. 384], тобто і тут більшість складала духовні. У проєкті «Наказу» церковним соборам митрополит Василь Липківський висував серйозну заувагу щодо правомочності собору, зокрема крайового, «коли склад членів, що прибули, різко відходить від принципів УАПЦ, напр., коли духівництва на Соборі більше, ніж мирян» [21, с. 33]. Він стверджував, що такий собор не може вважатися канонічним. Проте, наскільки відомо, рішення цих соборів не було опротестовано. Їхній склад, хоча й порушував норми УАПЦ чи, радше, віддзеркалював неможливість їх дотримання за несприятливих умов суспільно-політичного життя, все ж був фактом руйнації ідеалістичної ідеї соборноправності, яку маніфестувала УАПЦ.

Представництво на районні зібрання (собори) більшою мірою вдавалося збалансувати, узгоджуючи його з канонічними нормами. Районні з'їзди проходили ближче до місця проживання делегатів. Вони були менш тривалими і делегатів – селян чи інших працюючих – менше обтяжували обставини участі в цих зібраннях. Норми представництва мирян були значно вищі, ніж духовенства. (На окружних соборах навіть духовенство нерідко покидало зібрання до завершення, мотивуючи це господарськими проблемами (наприклад, відсутністю сіна в господарстві, як це було на окружному з'їзді духовенства і мирян Ніжинщини 22–23 квітня 1925 р. [29, арк. 99, 102])).

До складу районного собору входили: 1) місцевий єпископ; 2) два представники від ОЦР; 3) районний благочинник і члени РЦР; 4) по п'ять представників від парафій: два – від причету, і три – від мирян; 5) представник ВПЦР – за умови, якщо вона зважала на потребу його присутності (п. 51). Таким чином, ВПЦР прагнула контролювати й упливати на хід окружних і районних соборів. Якщо ранні канони 1921 р. наголошували на делегуванні місцевих представників до ВПЦР, то в другій половині 20-х рр. XX ст. вже йшлося про важливість зворотного зв'язку, який мав на меті спрямовувати плин місцевого церковного життя у бажане для ВПЦР річище. Членам церковних рад у їх повному складі надавалося право участі у соборах, що, з одного боку, забезпечувало їхнє право та обов'язок звітувати перед собором, а з іншого – також впливати на пріоритетність питань для розгляду і характер прийняття рішень.

Отже, у схему демократичної побудови церковних зібрань, визначену ранніми канонами, внесли централістичні зміни. Їх уособлювало посилення присутності

вищих структур у роботі нижчих ланок церковної адміністрації. Представники ВПЦР, які мешкали на терені району і брали участь у роботі місцевих органів управління, розглядалися не як делегати парафій, а як емісари центрального органу. Водночас кількість мирян, які брали участь в управлінні церквою, й надалі переважала над представництвом у ньому духовної верстви. Зауважене вказувало на достатньо міцні позиції прихильників “народоправ’я”. Помічене співвідношення контрастувало із значно нижчими нормами представництва мирян в органах управління інших церков.

Серед членів районного собору Статут називав і «районового благовісника». Повноваження особи на цій посаді та її відношення до духовного стану не уточнювалося. Джерела повідомляють, що роль благовісника виконувало здебільшого духовенство. Формувалися відповідні традиції, закріплювалися кадри працівників. Наприклад, на території районів Житомирського округу в 1925 р. було вирішено залишити благовісництво «в попереднім обсязі». З чотирьох благовісників у цих районах усі були священиками [29, арк. 257] – як і благовісники всіх шести районів Конотопського округу [30, арк. 367]. Запровадження цієї посади, аналогом якої можна вважати посаду колишніх місіонерів, свідчило про крок УАПЦ на шляху відновлення активності духовенства, його традиційних повноважень, довіри й поваги мирян до його діяльності.

Крім того, Статут УАПЦ наголошував на можливості скликання нарад духовенства окружного та районного рівнів з церковно-релігійних питань під час скликання соборів та в інший термін (п. 37, прим., п. 54, прим.) [25, с. 10, 14]. Подібне не передбачалося засадами УАПЦ 1921 р. Вони лише дозволяли повітовим об’єднанням скликати «повітові з’їзди та наради в справах церковно-релігійного життя», не зазначаючи такої можливості для духовних осіб. Отож, примітки Статуту 1926 р. з цього приводу засвідчують поступове усвідомлення лідерами УАПЦ потреби повернення до більш узвичаєної ролі священнослужителя у церковному управлінні.

До подібної еволюції спонукало саме життя. Вже 25 жовтня 1923 р., під час розширених зборів Малої Ради, відбулася перша Всеукраїнська нарада священнослужителів, яка винесла ухвалу про доцільність регулярного проведення пастирських нарад. Це рішення підтримали Великі Микільські збори ВПЦР, що пройшли 25–30 травня 1924 р. у м. Києві. Пастирські наради було визнано доцільними і корисними, хочаб, як зазначали документи зборів, для самоосвіти священиків. Надалі такі наради стали проводитися і в округах [4, с. 246–248]. Повернення до такої практики відбувалося повільно й наштовхувалося на опір тих, хто боявся поновлення станового всевладдя духовенства в церкві, вважав ці наради порушенням соборноправності. Подібні побоювання висловлювали й митрополит Василь Липківський, В. Чехівський. Так, факт приїзду виключно єпископів на другий пленум ВПЦР напередодні Микільських зборів 1927 р. дозволив провести єпископську нараду, яка, за висловом митрополита, «дуже обурила всю Церкву» [27, арк. 30].

Пастирську нараду було скликано після окружного церковного собору Київщини у листопаді 1928 р. [26, арк. 14 зв.].

На пастирській нараді духовенства Лубенського округу, що відбулася 8 липня 1929 р., були присутні 25 осіб, з них – 1 архієпископ, 2 протоієреї, 19 священиків, 3 диякони [7, арк. 43]. Між іншим, початку її праці також передувало зауваження архієпископа Костянтина Малюшкевича в «несвоєчасності». Нарада ознайомилася з наказами ВПЦР, обговорила доповіді про взаємини між пастирями та про

сектантство, а також доповідь архієпископа Костянтина «Мої суб'єктивні переживання в справі віри в потустороннє життя». Поміж наказів ВПЦР обговорили ті, які мали особливе значення для організації парафіяльного й окружного життя, зокрема щодо системи побудови парафіяльних рад та обов'язків кожного члена президії, а також філій парафіяльних рад під керівництвом членів президії, як, наприклад, співочих гуртків тощо [7, арк. 43 зв.]. Отже, як у центрі, так і на периферії наради духовенства увійшли в церковну практику УАПЦ, хоча проти них постійно висловлювалися застереження, навіяні ідеологічними шаблонами соборноправності.

Церковні ради, які мали діяти на теренах церковних округів, повторювали у своїй побудові ВПЦР і, по суті, були відповідником повітових рад [14]. Вони склалися з Великих та Малих зборів і президії, яка здійснювала щоденне керівництво «округовою церквою» (у практику УАПЦ впроваджувався цей термінологічний заміник поняття «епархія») та спрямовувала роботу районних і парафіяльних органів. При ОЦР працювали окружний («округовий») церковний суд та ревізійна комісія. Приклад Білоцерківського округу показує, що до Великої ради, крім президії, входили по три представники від кожного району. Її пленум скликався двічі на рік. Зі складу Великої ради формувалася Мала рада, складалася з президії та районних представників по одному – від кожного району). За таких умов дотриматися збалансованого представництва від духовенства і мирян було, фактично, неможливо. Засідання окружної Малої ради проводилися після чергових засідань Малої ради ВПЦР щомісячно. Але оскільки ті були нерегулярними, то ця нерегулярність позначилася й на окружному рівні. Президія ОЦР, обрана 10 грудня 1926 р., налічувала п'ять осіб та ще трьох кандидатів. Головою, заступником голови, секретарем стали духовні особи, скарбником і членом – миряни [30, арк. 263, 264 зв., 265 зв.].

Склад окружної церковної ради не обумовлювався. Проте, за логікою представництва УАПЦ, він мав складатися на 2/3 з мирян. До Житомирської ОЦР 29 червня 1925 р. обрали двох духовних осіб і трьох мирян: Головою та скарбником – священиків, заступником голови і секретарем – мирян, членом – мирянина; кандидатами – двох священиків і мирянина [29, арк. 257]. До ОЦР Кам'янецького округу, сформованої на соборі 1–2 грудня 1926 р., входили чотири особи, із них двоє були священиками: голова й секретар. Розширений склад президії ради нараховував сім священиків і п'ять мирян, що цілковито порушувало канонічні вимоги УАПЦ [30, арк. 241, 243]. ОЦР Глухівщини, утворена на соборі 16–17 січня 1927 р., мала сім дійсних членів, чотири з яких були духовними особами (три священики і дякон), і двох кандидатів – мирян [30, арк. 258, 259 зв.]. ОЦР Полтавщини, сформована 14 вересня 1927 р., – трое священиків (у т. ч. голова) та четверо мирян [30, арк. 434, 437]. Собор УАПЦ Коростенщини (1927 р.), обрав ОЦР у складі п'яти членів, троє з яких були священиками – заступник голови ради, благовісник і секретар [6, арк. 26]. Така більшість (або незначна меншість) священиків у радах свідчила про досить доволільне застосування канонічних норм УАПЦ на місцевому, зокрема окружному, рівні. Хоча загалом, участь мирян в управлінні була суттєвою і цим підкреслювала демократизм формування органів управління УАПЦ. Варто, однак, наголосити, що подібний склад виконавчих органів став можливим тільки у другій половині 20-х рр. ХХ ст.

Вивчення протоколів засідань церковних соборів, церковних рад та їхніх президій дозволяє зробити висновок, що співвідношення духовенства і мирян при формуванні

рад (як і в інших українських конфесіях) змінювалося у бік збільшення представництва священнослужителів. Крім того, духовенство демонструвало більш високу присутність на засіданнях рад. Так, скажімо, на засіданнях президії Лубенської ОЦР у 1929 р., здебільшого переважали духовні особи. У цьому переконує ряд даних, згрупованих нами за протоколами засідань: 1 архиєп., 3 свящ., 3 мирян (№ 15, 6 березня), 1 архиєп., 3 свящ., 5 мирян (№ 16, 13 березня), 1 архиєп., 4 свящ., 1 диякон, жодного мирянина (№ 17, 25 березня), 1 архиєп., 3 свящ., 1 мирянин (№ 18, 22 квітня), 1 архиєп., 5 свящ., 1 мирянин (№ 19, 30 травня), 1 архиєп., 5 свящ., 2 мирян (№ 20, 4 червня), 1 архиєп., 3 свящ., 2 мирян (№ 21, 14 червня), 1 архиєп., 4 свящ., 1 мирянин (№ 22, 20 червня), 1 архиєп., 2 свящ., 1 мирянин (№ 23, 27 червня), 1 архиєп., 3 свящ., 1 мирянин (№ 24, 18 липня), 1 архиєп., 4 свящ., 1 мирянин (№ 25, 25 липня) [7, арк. 33–34, 36, 37, 40, 48, 49]. Оновлена президія ОЦР демонструвала ту саму тенденцію складу і присутності на чергових засіданнях: 1 архиєп., 3 свящ., 1 мирянин (№ 5, 5 вересня), 1 архиєп., 3 свящ., жодного мирянина (№ 2, 26 вересня), 1 архиєп., 4 свящ., 1 мирянин (№ 3, 1 жовтня), 3 свящ., 1 мирянин (№ 4, 17 жовтня), 4 свящ. (№ 5, 24 жовтня) [7, арк. 59, 64, 60 зв., 73].

Поступове збільшення відсотка священнослужителів у колегіальних органах церкви вело до зростання ролі духовенства в керівництві церковним життям УАПЦ, розширення, поряд з духовно-виховною, і його адміністративно-господарських функцій, відновленню його морального авторитету. Так, практика нерідко заперечувала канонічні вимоги УАПЦ, що у перспективі стимулювало їх перегляд і повертало духовенство до традиційно провідної ролі в управлінні місцевим церковним життям.

Щодо місцевого суду теж маємо приклади недостатньої уніфікованості його складу. Членами Харківсько-Слобожанського окружного суду обрали одного священика і двох мирян (1926 р.) [8, арк. 17], Глухівського – двох священиків і двох мирян (1927 р.) [30, арк. 259 зв.], Полтавського – двох священиків і мирянина (1927 р.) [30, арк. 434, 437]. Схожим був склад крайового суду на Чернігівщині. До нього ввійшло вісім осіб за принципом: по одному представникові від духовенства і від мирян від кожного з чотирьох округів [29, арк. 83]. Головою суду скрізь виступав єпископ. Таким чином, склад окружного церковного суду був нешироким. Як правило, у ньому були рівнозначно представлені духовні та миряни під головуванням архиєрея, що забезпечувало перевагу духовним особам, більш обізнаним із церковними канонами.

На районному рівні Великі збори не передбачалися. Їхні функції компенсувалися проведенням районних соборів двічі на рік та Малих зборів, які скликалися щомісячно (у складі чотирьох представників від громад районного центру і по одному представникові від інших громад району), та щоденною працею президії районної церковної ради. Зазначену перевагу норми представництва членів від районного центру над периферією можна вважати ознакою модернізації. На районному рівні також була відсутня і судова інстанція.

Таким чином, система місцевої влади УАПЦ на окружному і районному рівнях, у цілому зберігаючи повітову та волосну модель, поступово зазнавала централістичних змін. Помітною рисою цієї системи стало посилення в ній ролі виконавчих органів – рад, а також регенерація традиції більш активного залучення до церковного управління духовенства.

Проведений аналіз спонукає вивчати зовнішні виклики трансформації устрою релігійних організацій на інших рівнях організаційної структури та у більш вузькому контексті суспільних впливів на церкву.

1. Балягузова О. Ю. Розкол в українському православ'ї у 1921-1930 рр. (на матеріалах Півдня України): дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Ольга Юріївна Балягузова. – Миколаїв, 2005. – 217 с.
2. Білан Г.І. Обновленський рух в Україні 20–30-х рр. ХХ ст.: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Ганна Іванівна Білан. – К., 2005. – 206 с.
3. Біланич І. Еволюція Української Православної Церкви в 1917–1942 роках: автономія чи автокефалія / Іван Біланич; [пер. з лат. Н. Царьової; післяслово І. Паславського]. – Львів : Астролябія, 2004. – 392 с.
4. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви / Іван Власовський. – Нью-Йорк; Бавнд-Брук : Українська Православна Церква в США, 1961. – Т. IV. – Ч. I. – 384 с.
5. Державний архів Житомирської області (далі – ДАЖО). – Ф. Р–363. – Оп. 1. – Спр. 1267.
6. ДАЖО. – Ф. Р–363. – Оп. 1. – Спр. 1277.
7. Державний архів Полтавської області. – Ф. Р–2126. – Оп. 1. – Спр. 521.
8. Державний архів Харківської області. – Ф. Р–845. – Оп. 2. – Спр. 823.
9. Діяння Всеукраїнського Православного Церковного Собору в м. Києві 14–30 жовтня н. с. 1921 р. – Новий Ульм : Укр. православне братство імені митрополита Василя Липківського, 1965. – 60 с.
10. Другий Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ. 17–30 жовтня 1927 року. Док. і матер. / [ред. кол.: Смолій В. А. (співголова), Сохань П. С. (співголова) та ін.; упоряд. Білокінь С. І. та ін.]. – Київ : Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Ін-т історії України НАН України, 2007. – 699 с.
11. Жилюк С. І. Обновленська церква в Україні (1922–1928) / Сергій Іванович Жилюк. – Рівне : Рівненський держ. гуманітарний ун-т, 2002. – 384 с.
12. Зінченко А. Л. Благовістя національного духу (Українська Церква на Поділлі в першій третині ХХ ст.) / Арсен Леонідович Зінченко. – Київ: Освіта, 1993. – 256 с.
13. Зінченко А. Л. Визволитися вірою. Життя і діяння митрополита Василя Липківського / Арсен Леонідович Зінченко. – Київ: Дніпро, 1997. – 423 с.
14. Ігнатуша О.М. Адміністративний устрій ранньої Української автокефальної православної церкви (1921 р.) / О. М. Ігнатуша // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя : Тандем-У, 1999. – Вип. VIII. – С. 17–32.
15. Ігнатуша О. М. Інституційні трансформації Українського екзархату РПЦ у 20-30-х рр. ХХ ст.: парафіяльна ланка / О. М. Ігнатуша // Культура народів Причорномор'я: Науч. журнал. – Симферополь : Межвузовский центр «Крым». – 2008. – № 145. – С. 159–162.
16. Ігнатуша О. М. Організаційний устрій Соборно-Єпископської церкви в 1925–1937 роках / О.М. Ігнатуша // Історична пам'ять: Наук. зб. – Полтава : ПП Шевченко Р.В. – 2009. – № 1. – С. 92–103.
17. Ігнатуша О. М. Трансформація структури вищих органів Української синодальної церкви протягом 20-30-х рр. ХХ ст. / О. М. Ігнатуша // Сумська старовина: Науковий журнал з історії та культури України / Сумський держ. ун-т. – 2006. – № XVIII–XIX. – С. 111–121.
18. Киридон А. М. Українська православна церква (1930–1936 рр.) / А. М. Киридон // Український історичний журнал. – 2005. – № 3. – С. 143–159.
19. Мартирологія українських Церков: у 4 т. / Українське видавництво «Смолоסקип» ім. В. Симоненка. – Торонто; Балтимор : Смолоסקип, 1987. – Т. I: Українська Православна Церква. Док., матер., християнський самвидав України / [упоряд. і ред. О. Зінкевич, О. Воронин]. – 1987. – 1207 с.
20. Наказ Церковним Радам Української Автокефальної Православної Церкви // Церковні вісті. – 1927. – Ч. 2–3. – С. 39–52.
21. Наказ Церковним Соборам Української Автокефальної Православної Церкви // Церковні вісті. – 1927. – Ч. 2–3. – С. 26–38.

22. Перший Всеукраїнський православний церковний Собор УАПЦ. 14–30 жовтня 1921 року. Док. і матер. / [ред. кол.: Сохань П. С. (голова) та ін.; упоряд. Михайличенко Г. М. та ін.]. – Київ; Львів : Ін-т укр. археографії та джерелознавства, 1999. – 560 с.
23. Пилявець Л. Всеукраїнський православний церковний собор Української автокефальної православної церкви, 14–30 жовтня 1921 р. (До 75-річчя з дня відкриття) / Леонід Пилявець // Український історик. – 1997. – № 1–4 (132–135). – С. 91–104.
24. Преловська І. ВПЦР – організаційний осередок УАПЦ (1917–1921 рр.) / Ірина Преловська // Український церковно-визвольний рух і утворення Української автокефальної православної церкви: матеріали наук. конф. (Київ, 12 жовтня 1996 р.) / Українська Православна Церква Київського Патріархату, Комітет для відзначення 75-річчя УАПЦ, Київська Духовна Академія. – Київ : Логос, 1997. – С. 29–48.
25. Статут Всеукраїнського об'єднання релігійних громад Української Автокефальної Православної Церкви, яка скорочено зветься УАПЦ / Всеукраїнська Православна Церковна Рада. – Київ : Київ-Друк, [1927]. – 16 с.
26. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 3984. – Оп. 3. – Спр. 630.
27. ЦДАВО України. – Ф. 3984. – Оп. 4. – Спр. 177.
28. ЦДАВО України. – Ф. 3984. – Оп. 3. – Спр. 378.
29. ЦДАВО України. – Ф. 5. – Оп. 2. – Спр. 200.
30. ЦДАВО України. – Ф. 5. – Оп. 2. – Спр. 2182.

SUMMARY

Olexandr Ignatusha

The system of the local authorities of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church (UAOC) on the district and the regional levels (the second half of the 20th years)

The author has analyzed the district and the regional levels of the structure of the Ukrainian Autocephaly Orthodox Church (UAOC) in the second half of the 20th years of XIX century. The changes of the UAOC system are examined in the context of the church building and the social changes.

Key words: UAOC, arrange, canons, gathering, council, tradition, democratism, centralism, evolution.

Євген Кабанець,

провідний науковий співробітник

Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника

ЗАМАХ НА ЙОЗЕФА ТІСО (ЗНИЩЕННЯ УСПЕНЬСЬКОГО СОБОРУ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОЇ ЛАВРИ)

Присвячено одній з найбільш суперечливих проблем новітньої історії України – руйнації Успенського собору Києво-Печерської лаври під час Другої світової війни. На підставі архівних джерел, спогадів сучасників та оглядів преси розглянуто версії про причетність до цього злочину німецької та радянської сторони.

Ключові слова: Києво-Печерська лавра, Успенський собор, Йозеф Тісо, радіофугаси, дистанційний вибух, диверсія, нищення історико-архітектурних пам'яток.